

PROEFBALLONNEN VOOR DE TOEKOMST VAN DE VENNOOTSCHAPSBELASTING

DR. J.L. VAN DE STREEK¹

1 Inleiding

De uitnodiging van de redactie van het Weekblad om in debat te gaan over de toekomst van de vennootschapsbelasting komt op een politiek opmerkelijk moment. In de Fiscale agenda van 14 april 2011, getiteld "Naar een eenvoudiger, meer solide en fraudebestendig belastingstelsel" – en ook later in de debatten met de Tweede Kamer – verklaarde de Staatssecretaris van Financiën dat voor de langere termijn *rust en duidelijkheid* het uitgangspunt zal zijn op het gebied van de vennootschapsbelasting.² Tijdens de behandeling van het Belastingplan 2012 gaf de staatssecretaris in niet mis te verstane woorden aan dat hij géén zin heeft in een systeemwijziging. Zo wees hij een onderzoek naar een door Vleggeert voorgesteld systeem voor de behandeling van deelnemingskosten af omdat "eerst uitvoerig onderzoek (zou) moeten worden gedaan".³ Dit zou volgens de bewindsman betekenen dat er in de komende jaren grote onzekerheid zou blijven bestaan over de vennootschapsbelasting, hetgeen nou juist niet de bedoeling is. Hetzelfde lot viel nota bene het advies ten deel van de Studiecommissie Belastingstelsel voor de invoering van een vermogensaftrek en -bijtelling. De invoering van de objectvrijstelling, de overnameholdingmaatregel en de beoogde reparatie van het Bosal-gat in misbruiksituaties betreft volgens de staatssecretaris het aanpakken van een aantal onevenwichtigheden, waarna echt rust en duidelijkheid het uitgangspunt zullen zijn op het gebied van de vennootschapsbelasting.⁴

*"De Staatssecretaris van
Financiën erkent de
complexiteit overigens
ruiterlijk"*

Met deze beleidsdoelstelling heb ik uiteraard géén rekening gehouden bij de ontwikkeling van een aantal toekomstopties voor de vennootschapsbelasting. Ik duid die toekomstopties het liefst aan met *proefballonnen*. Volgens een digitale encyclopedie bekent het oplaten van een proefballon "iets kort vertellen over een idee of plan om te zien hoe anderen erop reageren".⁵ Ik prijs mij gelukkig dat dit nou juist de opzet is van de door het Weekblad georganiseerde bijeenkomst. Bij het oplaten van de proefballonnen ben ik mij er overigens van bewust dat de wetenschap ontoereikend is om een definitief antwoord te geven op de vraag hoe ons belastingstelsel er in de toekomst uit moet zien.⁶ Dat antwoord is aan de politiek.

2 De ingewikkeldheid van de vennootschapsbelasting en de introductie van een "VPB-light" voor kleine en middelgrote vennootschappen

2.1 De vennootschapsbelasting is ingewikkeld

De vennootschapsbelasting is in de loop der tijd steeds ingewikkelder geworden. Reeds in zijn Hand- en Studie-

¹ Auteur is verbonden aan het Amsterdam Center for Tax Law (ACTL) van de Universiteit van Amsterdam en het Bureau Vaktechniek van Ernst & Young Belastingadviseurs.

² Kamerstukken II 2010/11, 32 740, nr. 1, p. 30.

³ Kamerstukken II 2011/12, 33 003, nr. 17, p. 55. Zie voor het voorstel J. Vleggeert, 'Deelnemingsrente', WFR 2011/1222.

⁴ Kamerstukken II 2011/12, 33 003, nr. 17, p. 55.

⁵ www.encyclo.nl/begrip/proefballon.

⁶ Zie S.A.W.J. Strik, *Praktijk zonder theorie, hoe pragmatiek het wint van beginselen* (40 jaar Cursus Belastingrecht), Deventer: Kluwer 2010, p. 224.

MKBOXBOT

concern- en

boek *Vennootschapsbelasting*, dat dateert uit 2000, karakteriseerde Verburg de vennootschapsbelasting als een "ondoordringbaar oerwoud van bepalingen".⁷ Een aantal jaren later merkte Aardema in zijn college ter gelegenheid van zijn afscheid aan de Erasmus Universiteit op dat de vennootschapsbelasting "vanuit een aantrekkelijke overzichtelijkheid de laatste jaren snel in tempo is gechaotiseerd".⁸ En meer recent concludeerde Kavelaars dat het inmiddels duidelijk is dat de vennootschapsbelasting de *koppositie* van de meest complexe wetgeving heeft overgenomen van de inkomstenbelasting.⁹

De Staatssecretaris van Financiën erkent de complexiteit overigens ruiterlijk. In een debat met de Tweede Kamer over het per 1 januari 2011 ingevoerde belastingstelsel op de BES-eilanden merkte hij op: "De vennootschapsbelasting is de ingewikkeldste belasting die wij hebben. Zij is ook het meest constructiegevoelig, waardoor je continu aan het repareren bent. Dat is deze Kamer ook bekend! Wij hebben ieder jaar voorstellen voor de vennootschapsbelasting en ieder jaar is daarover strijd. Het is dus verschrikkelijk ingewikkeld."¹⁰ Vanwege de ingewikkeldheid wenste hij de Belastingdienst en de ingezetenen van de BES-eilanden niet op te zadelen

met een vennootschapsbelasting. In plaats daarvan is op de BES-eilanden volstaan met een opbrengstbelasting (een soort dividendbelasting) en een forfaitaire vastgoedbelasting (een soort box 3 belasting voor bedrijven over de waarde van hun onroerende zaken).¹¹

De vraag die natuurlijk meteen rijst, is waarom belastingplichtigen op het Europese deel van Nederland wél met de die ingewikkelde heffing worden geconfronteerd. Het antwoord heeft ongetwijfeld te maken met het ontbreken van internationale acceptatie. Dat de Staatssecretaris van Financiën stiekem droomt van een belastingstelsel zonder vennootschapsbelasting kon al worden opgemaakt uit een door hem in 2009 gehouden toespraak,¹² maar bleek uitdrukkelijk in het debat met de Tweede Kamer over het voorgestelde belastingstelsel voor de BES-eilanden. Hij merkte namelijk op dat het systeem van een opbrengstbelasting in combinatie met een vastgoedbelasting "zelfs een systeem (is) dat voor westerse landen niet zou misstaan!"¹³ Aan het idee om in Europees verband een box-3-achtige heffing voor bedrijven in te voeren, besteed ik aandacht in onderdeel 4.1.

7 J. Verburg, *Vennootschapsbelasting* (Fiscale Hand- en Studietoelaten), Deventer: Kluwer 2000, p. 31.

8 E. Aardema, *De stand van zaken*, Deventer: Kluwer 2003, p. 15.

9 P. Kavelaars, "Vermogensvergoedingen in de vennootschapsbelasting", *Fiscaal Tijdschrift Vermogen* 2009/52.

10 Kamerstukken II 2010/11, 32 189, nr. 21, p. 42.

11 Voor een bespreking van het fiscale BES-stelsel verwijs ik naar P. Kavelaars, J. Adeler en D. Beeks, *Het fiscale stelsel in Caribische Nederland* (Fiscale Geschriften), Den Haag: SDU 2011.

12 Zie voor een bewerkte versie van die toespraak J.C. de Jager, 'De toekomst van de vennootschapsbelasting', *WFR* 2009/944.

13 Kamerstukken II 2010/11, 32 189, nr. 21, p. 42.

2.2 Waarom is de vennootschapsbelasting ingewikkeld?

De constatering dat de vennootschapsbelasting zo ingewikkeld is, doet een aantal vragen rijzen. De eerste vraag heeft betrekking op de oorzaken van de ingewikkeldheid. De tweede vraag is of de ingewikkeldheid wel echt een probleem is. De laatste – in het kader van deze bijdrage meest belangrijkste vraag – is of er een oplossing is voor de ingewikkeldheid. Ik begin met de oorzaken. Algemeen erkend is de notie dat de ingewikkeldheid van de vennootschapsbelasting valt toe te schrijven aan de vele anti-misbruikbepalingen die via aanbouwwetgeving tot stand zijn gekomen. De kernleerstukken in de vennootschapsbelasting – te weten renteaftrek, de deelnemingsvrijstelling en de fiscale eenheid – staan er bol van. Door de wetgever is in het kader van de totstandkoming van de Wet Werken aan Winst aangegeven dat de ingewikkeldheid voor een groot deel de prijs is van de zogenoemde *maatwerkaanpak* van misbruik.¹⁴ Door het misbruik zo gericht mogelijk te bestrijden en overkill zoveel mogelijk te voorkomen zijn zeer gedetailleerde bepalingen ontstaan.

“De maatwerkaanpak lijkt namelijk steeds vaker te verzanden in hetgeen A-G Wattel heeft aangeduid als ‘casuïstisch wetgeven’”

De vraag is echter wie er misbruik maakt. Het antwoord ligt onverbloemd besloten in een antwoord dat de Staatssecretaris van Financiën gaf op een vraag van een aantal Eerste Kamerleden tijdens de behandeling van het Belastingplan 2012. De Kamerleden wilde weten waarom het kabinet niets doet aan de complexiteit van de vennootschapsbelasting. Het antwoord van de staatssecretaris luidde als volgt:¹⁵

“De complexiteit van de vennootschapsbelasting is voor een groot deel terug te voeren op het feit dat een belangrijk deel van de vennootschapsbelastingplichtigen multinationale ondernemingen met omvangrijke, grensoverschrijdende concern- en financieringsstructuren zijn. Enerzijds is het van belang dat Nederland fiscaal

aantrekkelijk blijft voor deze ondernemingen. Anderzijds moet worden voorkomen dat de Nederlandse belastinggrondslag wordt uitgehold als gevolg van onwenselijke belastingconstructies. Een vereenvoudiging leidt tot een grofmazige wetgeving die steeds het risico van overkill of underkill in zich draagt wat nadelige gevolgen kan hebben voor het vestigingsklimaat respectievelijk voor de belastinggrondslag. Het kabinet is van mening dat het bedrijfsleven in de huidige onzekere economische tijden het meeste gebaat is bij rust en duidelijkheid in de vennootschapsbelasting. Het kabinet is daarom niet voornemens om een algemene herziening van de Wet Vpb. 1969 voor te stellen.”

2.3 Is de ingewikkeldheid van de vennootschapsbelasting een probleem?

De eerste gedachte die mogelijk opkomt, is dat het helemaal geen probleem is dat de vennootschapsbelasting zo ingewikkeld is. De prijs voor eenvoudigere regelgeving – vooral op antimisbruikgebied – zou immers de verfoeide over- en underkill zijn.¹⁶ Het weinig principiële, uiterst versplinterde en zeer gecompliceerde vennootschapsbelastingstelsel lijken we in die visie maar op de koop te moeten toenemen.¹⁷ Naar mijn mening zijn we echter op een punt beland waar de ingewikkeldheid is doorgeslagen waardoor de uitvoerbaarheid in het gedrang komt. De maatwerkaanpak lijkt namelijk steeds vaker te verzanden in hetgeen A-G Wattel heeft aangeduid als casuïstisch wetgeven. In zijn conclusie voor HR 4 juni 2010, nr. 08/01549, *BNB* 2010/236, merkte hij het volgende op: “Ik veroorloof mij de opmerking dat discrepanties tussen tekst en bedoeling van bepalingen van de Wet Vpb. de laatste jaren veel lijken voor te komen. Dat is wellicht een gevolg van de omstandigheid – die zich in de wettekst onder meer uit in de eindeloze lettertoevoegingen aan de artikelnummers 10, 13 en 15 – dat de wetgever in die Wet casuïstisch wetgeeft en (dus) voortdurend moet reageren op weer nieuwe casussen. Casuïstische wetgeving (“gevalletjes regelen”, zoals een belastingadviseur het noemde op een seminar dat ik recent mocht bijwonen) lijkt gedoemd tot inadequatie als gevolg van steeds nieuwe casussen (“dan verzinnen we weer nieuwe gevalletjes”, aldus de genoemde belastingadviseur). Hoe casuïstischer de wetgeving is, hoe minder daarin systeem, doel en strekking te ontwarren zal zijn, hoe moeilijker en onoverzichtelijker de wetgever het voor zichzelf, de belastingplichtigen en de

16 Zie voor een dergelijke redenering het geschrift nr. 237 van de Vereniging voor Belastingwetenschap, *Overkill in fiscale wet- en regelgeving*, Deventer: Kluwer 2009.

17 Deze kwalificatie van de vennootschapsbelasting is van S.A.W.J. Strik en J.L. van de Streek, *Cursus Belastingrecht (Vennootschapsbelasting)*, Deventer: Kluwer, Vpb.0.0.4.1.

14 Kamerstukken II 2005/06, 30 572, nr. 3, p. 18.

15 Kamerstukken I 2011/12, 33 003, D, p. 7.

belastingdienst maakt, en hoe casuïstischer de rechtspraak zal worden.”

“De ingewikkelde regelgeving treft dus ‘rücksichtslos’ het MKB”

Het is dus opmerkelijk genoeg vaak de maatwerk-aanpak, die rechtsonzekerheid creëert.

De geschetste stand van zaken is wellicht tot op zekere hoogte acceptabel om enerzijds Nederland een aantrekkelijk vestigingsklimaat te laten zijn voor grote (multinationale) concerns en anderzijds grondslaguitholling te voorkomen, maar heeft naar mijn mening een te hoog *bijvangstgehalte*. De ingewikkelde casuïstische vennootschapsbelastingwetgeving is namelijk ook integraal van toepassing op het midden- en kleinbedrijf (hierna: MKB). Soms loop het goed af voor deze groep van belastingplichtigen, maar vaak niet. Ik geef een voorbeeld ter verduidelijking. Is de deelnemingsvrijstelling van toepassing op een in Nederland gevestigde beleggingsdochter? Om deze simpele vraag te beantwoorden raak je verstrikt in de regeling van de beleggingsdeelneming (art. 13 lid 9 t/m 15 Wet VPB 1969). Het antwoord luidt in beginsel ontkennend (!) (oogmerktoets), maar via de escapes van de bezittingen- en de reële heffingstoets bestaat er alsnog recht op de deelnemingsvrijstelling. Vaak gaat het ook fout. Denk aan de renteaftrekbepalingen van artikel 10a, 10b, 10d en 15ad, van de Wet op de Vennootschapsbelasting 1969. Getuige de zogenoemde *franchises* in artikel 10d en 15ad van de Wet op de Vennootschapsbelasting 1969 heeft de wetgever soms uitdrukkelijk het MKB willen vrijwaren. De klacht is natuurlijk dat deze franchises het MKB niet altijd soelaas bieden.¹⁸ De ingewikkelde regelgeving treft dus *rücksichtslos* het MKB waar nu eenmaal – anders dan bij grote concerns – eerder het risico aanwezig is dat belastingplichtigen door argeloos handelen erin verstrikt raken. Een onwenselijk uitstraalings-effect hiervan is een afnemende bereidheid van be-

lastingplichtigen tot compliant gedrag.¹⁹ Het Griekse debacle heeft ons geleerd dat een tanende belastingmoraal funest kan zijn voor een overheidshuishouding.

2.4 Een afgezwakt regime

Als oplossing voor het gesignaleerde *bijvangst*probleem bepleit ik de invoering van een afgezwakt vennootschapsbelastingregime voor kleine en middelgrote vennootschappen.²⁰ De *pijngrens* in termen van ingewikkeldheid is voor hen namelijk (fors) overschreden. Deze vennootschappen zouden bijvoorbeeld kunnen worden afgebakend aan de hand van een combinatie van een activatoets, een omzettoets en een personeeltoets. Ook het aantal (uiteindelijke) aandeelhouders in de vennootschap zou één van de criteria kunnen zijn. Ter inspiratie kan ten rade worden gegaan bij het (Europese) jaarrekeningenrecht waarin diverse (publicatie- en consolidatie-) vrijstellingen gelden voor kleine en middelgrote rechtspersonen.²¹ Onder een kleine vennootschap wordt aldaar verstaan een vennootschap die aan twee van de volgende drie vereisten voldoet:

1. maximale boekwaarde van de activa € 4.400.000,
2. maximale omzet € 8.800.000, en
3. een werknemersaantal van minder dan 50.²²

Voor een middelgrote vennootschap ligt het activaplafond op € 17.500.000, het omzetplafond op € 5.000.000 en het personeelsplafond op 250.²³ Met een verlicht VPB-regime ofwel een VPB-light voor kleine en middelgrote vennootschappen kan de vennootschapsbelasting

¹⁹ Zie ook J. Verburg, *Vennootschapsbelasting (Fiscale Hand- en Studietoeken)*, Deventer: Kluwer 2000, p. 31 en – zeer recent – J.A.G. van der Geld die in zijn noot onder de *thin-capzaak* BNB 2011/164, opmerkt dat “de wetgever dan bij de rechter (moge) weggelaten met nodeloos lompe antimisbruikwetgeving, voor de belastingmoraal en het morele gezag van de overheid is deze zeer slecht.”

²⁰ Zie ook reeds E.J.W. Heithuis, *Zonder aanzien des (rechts) persoons, De Wet VPB 2007: de ondernemingswinstbelasting van de 21ste eeuw*, Deventer: Kluwer 2005, bijlage D, p. 101-104.

²¹ Op 21 februari 2012 heeft de Ecofin-Raad overigens een wijzigingsrichtlijn aangenomen van Richtlijn nr. 78/660/EEG betreffende de (geconsolideerde) jaarrekening. Op grond van de wijzigingsrichtlijn komen voor zogenoemde micro-ondernemingen additionele versoepelingen en vrijstellingen te gelden. Een micro-onderneming voldoet aan twee van de volgende drie vereisten: 1. maximale boekwaarde van de activa € 350.000, 2. maximale omzet € 700.000 en 3. een werknemersaantal van minder dan 10.

²² Art. 2:396 BW. De toetsen vinden plaats op geconsolideerde basis.

²³ Art. 2:397 BW.

¹⁸ Dat is vooral het geval bij art. 10d Wet VPB 1969 door de *magere franchise* van € 500.000. Zie voor schrijnende gevallen waarin dubbele heffing optreedt: BNB 2011/163 en BNB 2011/164.

eindelijk – mede – worden afgestemd op kwantitatief de belangrijkste groep lichamen. Ruim 95% van de vennootschapsbelastingplichtigen betreft namelijk kleine vennootschappen in de zin van artikel 2:396 van het Burgerlijk Wetboek.²⁴ Een VPB-light verstoort de door de staatssecretaris zo gekoesterde *rust en duidelijkheid* voor grote concerns niet en daarmee dus ook niet het vestigingsklimaat. Overigens past een VPB-light naadloos in het pleidooi voor een analytische(re) vennootschapsbelasting.²⁵ In feite vormt het light-regime een aparte box in de vennootschapsbelasting voor kleine en middelgrote vennootschappen.

De vraag rijst uiteraard hoe een VPB-light er uit zou kunnen zien. Wat mij betreft, mag elke regeling kritisch tegen het licht worden gehouden, waarbij – evenals de aankomende bezuinigingsronde van het kabinet – taboes niet uit de weg worden gegaan.²⁶ In plaats van bezuinigen, zou voor de reductie van de ingewikkeldheid mijns inziens een bescheiden budgettaire ruimte moeten worden gecreëerd. Op deze plaats volsta ik met het aanstippen van een aantal prangende thema's.

- Er moet een duidelijk fiscaal groepsbegrip komen dat geldt voor alle concernbepalingen. Het huidige fiscale groepsbegrip *verbondenheid* is een veelkoppig rechts-onzeker monster.
- Op het gebied van de renteaftrek zijn rookgordijnen en dubbele heffing mijns inziens uit den boze.²⁷ De renteaftrekbeperkingen van artikel 10a, 10b en 10d Wet op de Vennootschapsbelasting 1969 moeten worden heroverwogen. Voor extreme situaties kan worden teruggevallen op *fraus legis*.
- De rigide en tot veel administratieve rompslomp leidende winstsplitsingsregels bij de fiscale eenheid en reorganisatiefaciliteiten kunnen op de schop: waarom moeten er verliezen in concernverband ontstaan?
- De bepaling tegen handel in verlies-bv's kan worden afgeschaft of op zijn minst drastisch worden vereenvoudigd. Nu is de bepaling ontoepasbaar, waarbij de

inkrimpingstoets functioneert als een rookgordijn.²⁸ Herinvoering van het (oude) stakingscriterium zal stellig de lucht doen opklaren.

- De houdsterverliesregeling, die vooral is bedoeld om het Bosal-gat te dempen, kan in de VPB-light vervallen bij gebrek aan een wezenlijke functie.
- De regelingen met betrekking tot de vervreemding en omzetting van onvolwaardige concernvorderingen kunnen worden afgeschaft nu de afwaarderingsmogelijkheden drastisch lijken te zijn ingeperkt door de *onzakelijke geldlening*-arresten.²⁹ In elk geval moet er weer een doorschuifregeling komen voor de overdracht van een afgewaardeerde vordering binnen concern.
- Een andere denkbare maatregel, die zou kunnen worden beperkt tot de VPB-light, is om fiscale transparantie voor de bv mogelijk te maken. In onderdeel 3 hieronder werk ik dat idee nader uit.

Als alternatief voor het opstellen van een *officieel* light-regime voor een nader te omschrijven groep van kleine en middelgrote vennootschappen (zie hiervoor), zouden diverse ingewikkelde regelingen in de vennootschapsbelasting kunnen worden voorzien van specifieke clausules die beogen het midden- en kleinbedrijf te vrijwaren. Alsdan wordt het light-regime min of meer materieel bereikt. Die vrijwaringsclausules moeten dan wel toereikend zijn en derhalve niet al te schraal worden vormgegeven zoals bij de thincapregeling. Een prima voorbeeld lijkt de MKB-franchise van € 1.000.000 in het nieuwe artikel 15ad Wet op de Vennootschapsbelasting 1969. Hierop voortbordurend, zou ik mij bijvoorbeeld kunnen voorstellen dat de winstsplitsingsregels – waarvan ik vermoed dat ze in het MKB reeds een hoog cosmetisch gehalte hebben – pas van toepassing zijn vanaf een compensabel verlies van bijvoorbeeld € 2.000.000. Het verlies tot € 2.000.000 kan dan worden verrekend zonder dat de winst hoeft te worden gesplitst. De vrijwaringsclausules, die zijn te beschouwen als doelmatigheidsdrempels, functioneren dan tevens als een meer strikte budgettaire begrenzer van de *coulance* voor het MKB.

24 Zie voor dit percentage het rapport *Continuïteit en vernieuwing van de Studiecommissie Belastingstelsel* (Bijlage bij Kamerstukken II 2009/10, 32 140, nr. 4, p. 86).

25 Zie over een dergelijke belasting: J.P. Boer, e.a., 'Blauwdruk voor een boxenstelsel in de vennootschapsbelasting', *WFR* 2004/1857, en O.C.R. Marres en V. Kalloe, "Analytische vennootschapsbelasting", *NTFR* 2010/340.

26 Zij het dat afschaffing van de hypotheekrenteaftrek wel als een onbespreekbaar taboe lijkt te gelden.

27 Een voorbeeld ter verduidelijking. Als een dga geld leent aan zijn bv moet niet onduidelijk zijn of die bv die rente kan aftrekken. Thans bestaat die onduidelijkheid wel omdat er vaak een "rechtens dan wel in feite direct of indirect" verband is met eerdere dividenduitkeringen. Zie art. 10a lid 1 onderdeel a Wet VPB 1969.

28 Zie ook E.J.W. Heithuis, 'De bijzondere bepaling tegen de handel in verlieslichamen (art. 20a Wet VPB 1969): vereenvoudiging dringend gewenst!', *WFR* 2005/1532.

29 Ik volsta met een verwijzing naar het kernarrest HR 25 november 2011, nr. 08/05323, BNB 2012/37.

.....

“In de praktijk bestaat een lang gekoesterde wens om de beperkte aansprakelijkheid en fiscale transparantie te combineren”

.....

Evenals bij de introductie van elk ander bijzonder regime of box in de Wet op de Vennootschapsbelasting 1969, zal bij het ontwerp van een VPB-light aandacht moeten worden besteed aan de vraag of de Europese staatssteunregels hieraan in de weg staan.³⁰ De creatie van een VPB-light in materiële zin door invoering van allerlei doelmatigheidsdrempels à la de MKB-franchises in artikel 10d en 15ad Wet op de Vennootschapsbelasting 1969 lijkt geen probleem van staatssteunoptiek. Dergelijke drempels zijn te beschouwen als generieke voordelen: elke onderneming – van MKB tot multinational – komt ervoor in aanmerking. Van een afwijking van het algemeen van toepassing zijnde belastingstelsel is geen sprake. Dit ligt evident anders bij een formele variant van een VPB-light waarin een afgezwakt vennootschapsbelastingregime (slechts) van toepassing is op – nader omschreven – kleine en middelgrote vennootschappen. Hoewel het beperken van belastingfaciliteiten tot (zeer) grote ondernemingen of tot kleine ondernemingen in de regel leidt tot *selectiviteit*,³¹ is dit mogelijk niet het geval bij een formele VPB-light. Zo kan worden betoogd dat de (ingewikkelde) aard en opzet van de vennootschapsbelasting een afgezwakt regime voor kleine en middelgrote ondernemingen rechtvaardigt.³² Voorts lijkt uit de Belastingmededeling op staatssteungebied te kunnen worden afgeleid dat de Europese Commissie waarschijnlijk niet (heel) moeilijk doet over specifieke fiscale voordelen voor kleine en middelgrote ondernemingen. Dergelijke voordelen kunnen namelijk volgens de commissie – evenals de progressiviteit van een inkomsten- of vennootschapsbelas-

ting – worden gerechtvaardigd door de herverdelende functie van de belasting.³³ Niettemin verdient het aanbeveling om een eventueel afgezwakt VPB-regime voor kleine en middelgrote vennootschappen ter goedkeuring aan de Europese Commissie voor te leggen.

3 Het mogelijk maken van fiscale transparantie van de geflexibiliseerde bv

3.1 Rechtsvormneutrale ondernemingswinstbelasting lijkt (heel) ver weg

In de fiscale wetenschap wordt al sinds de jaren '80 van de vorige eeuw gepleit voor een rechtsvormneutrale belastingheffing van ondernemingswinsten.³⁴ De discussie is opgelaaide in het kader van de modernisering van de vennootschapsbelasting per 1 januari 2007 en de aanvankelijk geplande modernisering van het personenvennootschappenrecht.³⁵ De wetgever heeft in deze wetgevingstrajecten de invoering van een rechtsvormneutrale ondernemingswinstbelasting stevast afgewezen omdat het een forse structuurwijziging zou zijn die vergaande consequenties heeft met allerlei verdelingseffecten. De Studiecommissie Belastingstelsel zag het idee – in alle denkbare varianten – ook niet zitten.³⁶ De maatschappelijke kosten van een fiscaal geïndiceerde rechtsvormkeuze zijn volgens de studietoelichting beperkt. In de Fiscale agenda wordt opgemerkt dat het kabinet geen aanwijzingen heeft dat “het gebrek aan rechtsvormneutraliteit zodanige invloed heeft dat een rechtsvormneutrale ondernemingswinstbelasting, met alle vragen en mogelijke problemen die dit oproept, nodig is.”³⁷ Deze beleidsmatige stellingnamen over de wenselijkheid van een – toegegeven – tamelijk abstract idee, doen naar mijn mening geen recht aan de in de praktijk levende behoefte om een bv voor fiscale doeleinden transparant te kunnen behandelen. In onderdeel 3.2 hieronder ga ik daar nader op in.

30 Zie ook onderdeel 2 van de bijdrage van O.C.R. Marres aan dit themanummer.

31 Zie R.H.C. Lujar, “Staatssteun in de winstfeer: een stand van zaken”, TFO 2010/61, par. 3.5.2.

32 Kleine en middelgrote ondernemingen beschikken immers over beperkte(re) middelen om te voldoen aan de veeleisende – op grote ondernemingen gerichte – bepalingen in de Wet VPB 1969. Zij verkeren in het licht van de ingewikkeldheid van de VPB dan ook niet in een vergelijkbare situatie ten opzichte van grote ondernemingen.

33 Mededeling van 11 november 1998 over de toepassing van de regels betreffende steunmaatregelen van de staten op maatregelen op het gebied van de directe belastingen op ondernemingen, PbEU 1998 nr. C 384/3-9, par. 27.

34 Zie voor een recente inventarisatie (en hernieuwd pleidooi) P.H.J. Essers, “Rechtsvormneutraliteit”, TFO 2011/3.

35 Kamerstukken II 2007/08, 31 065, nr. 8, p. 5-6.

36 Kamerstukken II 2009/10, 32 140, nr. 4, p. 95-96.

37 Kamerstukken II 2010/11, 32 740, nr. 1, p. 40.

3.2 De door de praktijk gewenste combinatie van beperkte aansprakelijkheid en fiscale transparantie

In de praktijk bestaat een lang gekoesterde wens om de beperkte aansprakelijkheid en fiscale transparantie te combineren.³⁸ Illustratief in dit verband is het recente onderzoek van Wuisman naar de wenselijkheid van een Nederlandse personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid.³⁹ Hoewel het kabinet in het kader van de modernisering van het ondernemingsrecht een *duidelijke noodzaak* voor een dergelijke rechtsvorm niet aanwezig achtte,⁴⁰ concludeert Wuisman dat de introductie van een dergelijke rechtsvorm wel degelijk wenselijk is. Denkbaar is dat met de intrekking van het wetsvoorstel *Titel 7.13 BW (vennootschap)* er ruimte is gekomen voor een heroverweging van het kabinetsstandpunt.⁴¹ Wat daarvan ook zij, opvallend is dat Wuisman voor het succes van een *Nederlandse LLP* uitdrukkelijk als voorwaarde stelt dat deze fiscaal transparant wordt behandeld. In dit verband wijst zij onder andere op het verschil in belastingdruk tussen een IB-ondernemers en directeur-grotaandeelhouder dat zich voordoet afhankelijk van tal van factoren, zoals het winstniveau, het dividendbeleid en de hoogte van het (gebruikelijke) loon. Een dergelijk verschil verstoort ten onrechte de rechtsvormkeuze.

“Het grote voordeel van het door mij voorgestelde systeem is uiteraard meer rechtsvormneutraliteit”

38 Zie bijvoorbeeld T.P. van Duuren, *De joint-venture vennootschap* (Center for Company Law), Boom Juridische Uitgevers 2002, p. 217-233, P. van Schilfgaarde, “De opbouw van het vennootschapsrecht”, *WPNR* 2009/6822, p. 961-967 en J.A. McCahery/E.P.M. Vermeulen, “De behoefte aan een Nederlandse personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid”, *Ondernemingsrecht* 2005, 137.

39 I.S. Wuisman, *Een Nederlandse personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid: wenselijk?* (Uitgave vanwege het Instituut voor Ondernemingsrecht), Deventer: Kluwer 2011.

40 Kamerstukken II 2007/08, 29 752, nr. 6, p. 2 e.v.

41 De Minister van Justitie is tot de conclusie gekomen dat de primaire doelstelling van de voorgestelde *Titel 7.13 BW* – het faciliteren van ondernemers – onvoldoende tot zijn recht komt. Het wetsvoorstel is ingetrokken bij brief van 15 december 2011, Kamerstukken I 2011/12, 28 746, nr. 7.

Nu een *Nederlandse LLP* er voorlopig niet inzit, is het mijns inziens niet verwonderlijk dat de behoefte om fiscale transparantie te combineren met beperkte aansprakelijkheid manifest(er) is geworden in het kader van het wetsvoorstel “Vereenvoudiging en flexibilisering bv-recht”. Uit de parlementaire behandeling van dit wetsvoorstel valt op te maken dat er inderdaad met de gedachte wordt gespeeld om fiscale transparantie voor de bv mogelijk te maken, maar dat eerst de praktijkervaringen met de nieuwe bv worden afgewacht.⁴² Ik bestempel dit als een toe te juichen doorbraak in het licht van de steevast afwijzende opmerkingen over een rechtsvormneutrale ondernemingswinstbelasting (zie onderdeel 3.1). Naar mijn mening geeft het nieuwe bv-recht aanleiding om de mogelijkheid te scheppen een bv als een fiscaal transparant vehikel aan te merken. En dat is niet alleen vanwege het feit dat bv-vorm – vanwege het vervallen van het minimumkapitaal van € 18.000 – eerder een optie is voor kleine ondernemingen die thans onder de inkomstenbelasting vallen. In feite verschiet de bv door de flexibiliseringoperatie van kleur.⁴³ Zo biedt het flexibele bv-recht relatief veel ruimte voor het maken van eigen afspraken over de inrichting van de vennootschap en voor het maken van afspraken tussen aandeelhouders onderling. Het enige wat nog mist, is fiscale flexibiliteit.

3.3 Vormgeving

Bij de vormgeving van de fiscale transparantie van de bv heeft het mijn voorkeur om zo dicht mogelijk te blijven bij de doelgroep van de flexibiliseringoperatie van het bv-recht. Volgens de Minister van Justitie is flexibilisering gerechtvaardigd, omdat het in de meeste gevallen gaat om vennootschappen met een beperkt aantal aandeelhouders die nauw betrokken zijn bij de besluitvorming binnen de vennootschap.⁴⁴ Dat betekent dat een bv in die gevallen als fiscaal transparant moet kunnen worden aangemerkt. De winst van de bv wordt dan rechtstreeks belast bij de aandeelhouders/natuurlijke personen in de inkomstenbelasting of bij de aandeelhouders/rechtspersonen in de vennootschapsbelasting.⁴⁵ Het pleidooi voor deze transparantievariant is overigens niet nieuw. Voor de transparantie van een bv met (uiteindelijk) (directeur)grootaandeelhouders/natuurlijke personen is eerder – maar dan vanuit de rechtsgronden

42 Kamerstukken II 2008/09, 31 058, nr. 6, p. 5 en Kamerstukken II 2010/11, 32 426, nr. 7, p. 37.

43 Onder invloed van het flexibele bv-recht komt de bv verder af te staan van de nv.

44 Kamerstukken II 2008/09, 31 058, nr. 6, p. 20.

45 Het verbondenheidscriterium van art. 3.4 Wet IB 2001 moet dan overigens wel worden uitgeschakeld.

van de vennootschapsbelasting – gepleit door Zwemmer en Cornelisse.⁴⁶ Zij kwamen – vermoedelijk door hun startpunt – uit op een verplichte transparantie. Ik zou echter de fiscale transparantie optioneel willen maken: de bv wordt alléén fiscaal transparant behandeld als de aandeelhouders er gezamenlijk voor kiezen.⁴⁷ Die optie-mogelijkheid past namelijk bij uitstek bij de bv als flexibele rechtsvorm. Zo wordt zelfs na de inwerking-treding van het flexibele bv-recht de van oudsher dwingendrechtelijke blokkeringsregeling van artikel 2:195 van het Burgerlijk Wetboek optioneel. Voorts zou ik de fiscale transparantie ook mogelijk willen maken voor een joint-venture bv met een beperkt aantal aandeelhouders/rechtspersonen die nauw betrokken zijn bij de besluitvorming binnen de vennootschap.⁴⁸ Of die rechtspersonen op hun beurt weer slechts een beperkt aantal aandeelhouders hebben, is daarbij niet van belang. Ook een joint-venture bv met als aandeelhouders twee beursgenoteerde vennootschappen kan in mijn systeem opteren voor fiscale transparantie.

Het grote voordeel van het door mij voorgestelde systeem is uiteraard meer rechtsvormneutraliteit. En die komt goed van pas bij de uitwerking van het – in de Fiscale agenda gelanceerde – idee voor een winstbox in de inkomstenbelasting. Voorts kan de (lastige) tbs-regeling ex art. 3.92 Wet IB 2001 buiten toepassing blijven voor de vermogensbestanddelen die de aandeelhouder zelf ter beschikking stelt aan zijn fiscaal transparante bv.⁴⁹ Deze vermogensbestanddelen vormen automatisch (buitenvennootschappelijk) ondernemingsvermogen. Ook de aanmerkelijkbelangregeling en de gebruikelijkloonregeling kunnen buiten toepassing blijven.⁵⁰ Een ander effect is dat de rentekosten van een geldlening die is aangegaan voor de verkrijging van aandelen aftrekbaar worden in box 1 in plaats van (slechts) in box 2. In het geval van een joint-venture bv met twee vennootschapsbelastingplichtige aandeelhouders kan een eventueel door de joint-venture bv geleden verlies di-

rect worden verrekend met de winst van de aandeelhouders.⁵¹ Ten slotte is de omzetting van een eenmanszaak of personenvennootschap in een bv (en omgekeerd) vanuit fiscale optiek een non-event, zodat de (ingewikkelde) doorschuifregelingen kunnen vervallen.

“Ik vermoed dat alle vier de verstoringen onder een CCCTB nog steeds aanwezig zijn”

Zijn er ook nadelen? Ja, maar die zijn naar mijn mening beperkt en oplosbaar. Enkele problemen worden aangestipt in het rapport van de Studiecommissie Belastingstelsel bij de bespreking van de variant “optionele transparantie voor dga’s”.⁵² De commissie merkt op: “Ook optionele fiscale transparantie roept echter diverse vragen en problemen op, omdat ook in dit geval fiscaal wordt afgeweken van de civiel-juridische werkelijkheid. Zo is bijvoorbeeld de vraag hoe bij een optie voor transparantie moet worden omgegaan met de inhoudingsplicht van het lichaam voor de sociale verzekeringen en met het pensioen in eigen beheer dat een dga kan hebben opgebouwd bij het lichaam. Een ander probleem is de vermogensetikettering in de IB die niet geldt in de Vpb. Als het lichaam bezittingen heeft die in de IB geen ondernemingsvermogen zijn, leidt fiscale transparantie fiscaal tot een sfeerovergang en zal moeten worden afgerekend. Ook hier geldt dat de commissie de problemen die door optionele transparantie worden opgeroepen niet in verhouding vindt staan tot het beoogde doel.”

4 Harmonisatie CC(C)TB

4.1 Inleiding

Op 16 maart 2011 heeft de Europese Commissie het voorstel voor een Common Consolidated Corporate Tax Base (hierna: CCCTB) gepubliceerd.⁵³ Cruciaal voor het behalen van de doelstellingen van dit megaproject is

46 J.W. Zwemmer, “De fiscale positie van de aandeelhouder”, WFR 1978/1037 en R.P.C. Cornelisse, *De toekomst van de vennootschapsbelasting*, Vossiuspers UvA 2001.

47 Kamerstukken II 2009/10, 32 140, nr. 4, p. 96.

48 Of een combinatie van natuurlijke personen en rechtspersonen die als aandeelhouder nauw betrokken zijn bij de besluitvorming binnen de vennootschap.

49 Zie ook R.P.C. Cornelisse, *De toekomst van de vennootschapsbelasting*, Vossiuspers UvA 2001, p. 11.

50 Voorts kan het verbod op de inbreng van een recht op arbeid en diensten ex art. 2:191b BW komen te vervallen. Dat inbrengverbod wordt onder het flexibele bv-recht vooral gehandhaafd vanwege fiscale redenen: zie Kamerstukken II 2006/07, 31 058, nr. 3, p. 27.

51 Een fiscale eenheid is vaak niet mogelijk door de bezitser van 95%.

52 Kamerstukken II 2009/10, 32 140, nr. 4, p. 96.

53 Voorstel voor een Richtlijn van de Raad betreffende een gemeenschappelijke geconsolideerde heffingsgrondslag voor de vennootschapsbelasting (CCCTB), COM(2011)121.

het consolidatie-element. Dit element maakt het naar de mening van de Commissie namelijk mogelijk om de fiscale problemen waar bedrijven in Europa mee worden geconfronteerd als zij grensoverschrijdende activiteiten verrichten, adequaat aan te pakken: het oplossen van de problematiek van de verrekenprijsformaliteiten, de dubbele belasting binnen de groep en het teveel aan belastingdruk als gevolg van het ontbreken van de mogelijkheid of het tekort aan mogelijkheden om verliezen grensoverschrijdend te verrekenen.⁵⁴ In een notendop komt het voorgestelde systeem erop neer dat de geconsolideerde winst via een grofmazige verdeelsleutel wordt verdeeld over de groepsvennootschappen. De verdeelsleutel is gebaseerd op drie micro-economische factoren, te weten activa, omzet en arbeid. De lidstaten kunnen vervolgens het aan *hun* groepsvennootschap toegedeelde deel in de heffing betrekken tegen het eigen tarief.

.....

***“Nederland wordt mijns
inziens hiermee niet
een kant opgeduwd die
het niet wil”***

.....

De interessante vraag rijst of ook onder een CCCTB-stelsel de, weliswaar qua grondslag geharmoniseerde, vennootschapsbelasting nog steeds de belasting is die het economisch proces – en daarmee economische groei – het meest verstoort. In een artikel in het Weekblad somde de Staatssecretaris van Financiën de vier manieren op waarop de vennootschapsbelasting verstoring werkt, te weten: 1. de ongelijke behandeling van eigen en vreemd vermogen waardoor ondernemingen zich sterker in de schuld steken, 2. verschuiving van winst door multinationals naar landen met lage tarieven, 3. de neerwaartse druk op investeringen als gevolg van de belastingheffing over bedrijfswinst, 4. de negatieve impact op de arbeidsproductiviteit doordat als gevolg van belastingheffing over bedrijfswinst de investeringsbereidheid afneemt.⁵⁵ Ik vermoed dat alle vier de verstoringen onder een CCCTB nog steeds aanwezig zijn. Zo is rente – anders dan dividend – in de CCCTB aftrekbaar.

Multinationals zullen nog steeds proberen winst te verschuiven naar landen met lage tarieven, zij het dat dit binnen Europa niet meer via transfer pricing kan maar dient te geschieden via *verdeelsleutelplanning*. De negatieve gevolgen voor het investeringsrendement en de arbeidsproductiviteit lijken onder de CCCTB onverminderd aanwezig. Ik vraag mij af of deze verstoringen ook zouden optreden als de CCCTB geen belastingheffing over de winst zou behelzen, maar wordt gegoten in de vorm van een forfaitaire rendementsheffing over activa, omzet en personeel.⁵⁶ Een soort van box 3 voor bedrijven in Europees verband waarin de *overwinst* de facto buiten de heffing wordt gelaten.⁵⁷ Uit de in onderdeel 2.1 geciteerde opmerking van de staatssecretaris tijdens de behandeling van het fiscale stelsel voor Caribisch Nederland meen ik op te maken dat dit wat hem betreft geen bij voorbaat uitgesloten toekomstscenario is.

4.2 Budgettaire implicaties

De vraag rijst of de voorgestelde CCCTB een goed plan is voor Europa en of Nederland eraan mee moet doen. De Staatssecretaris van Financiën heeft zijn bedenkingen geuit. In een briefwisseling met de Europese Commissie trekt de staatssecretaris de mogelijke voordelen van een CCCTB voor internationale bedrijven *niet* in twijfel.⁵⁸ Deze voordelen wegen zijns inziens echter niet op tegen de nadelen. Eén van de nadelen is dat de Belastingdienst zal worden geconfronteerd met hoge uitvoeringskosten omdat er twee systemen in de lucht moeten worden gehouden. Alléén als een (groep van) vennootschap(pen) ervoor kiest, is het CCCTB-stelsel van toepassing (zie ook onderdeel 4.3 hierna). Het belangrijkste probleem lijkt echter de grondslagversmalling die voor Nederland dreigt. Volgens de staatssecretaris krijgen grotere lidstaten met een grote *oude* industrie via de verdeelsleutel meer winst toebedeeld dan kleinere lidstaten met een grote dienstensector en innovatieve bedrijven. Dit komt omdat immateriële activa, zoals merken, octrooien en know how, niet zijn begrepen in de activafactor.⁵⁹ De voorgestelde bepaling die waakt tegen schokeffecten als een groepsmaatschappij met een (waardevol) immaterieel actief toetreedt tot een geconsolideerde groep, acht de staatssecretaris onvoldoende om dit gebrek te compenseren.⁶⁰ Naar mijn mening kan de Europese Commissie worden toegegeven

⁵⁴ Zie par. 6 van de pre-ambule en par. 3.2 van de effectbeoordeling (SEC(2011) 315/2: Impact Assessment - Accompanying document to the Proposal for a Council Directive on a Common Consolidated Corporate Tax Base (CCCTB)).

⁵⁵ J.C. de Jager, 'De toekomst van de vennootschapsbelasting', WFR 2009/944.

⁵⁶ Economisch onderzoek zou hiervoor nodig zijn.

⁵⁷ Een consolidatie-element hoeft niet in zo'n Europese box-3-achtige heffing voor bedrijven te zitten.

⁵⁸ Voor de laatste keer op 16 december 2011: zie Kamerstukken II 2010/11, 32 728, nr. 6.

⁵⁹ Dergelijke activa zijn lastig te waarderen en makkelijk te verplaatsen.

⁶⁰ Het gaat om art. 92(2) CCCTB-voorstel.

dat de effecten op de inkomsten van de lidstaten uiteindelijk zullen afhangen van de beleidskeuzes die zij maken ten aanzien van eventuele wijzigingen in de mix van het fiscaal instrumentarium of de toegepaste belastingtarieven.⁶¹ Met andere woorden: een verlies aan VPB-inkomsten kan worden gecompenseerd door een verhoging van de budgettaire opbrengst van andere belastingen. Nederland wordt mijns inziens hiermee niet een kant opgeduwd die het niet wil. De door Europese Commissie gesuggereerde oplossing sluit immers goed aan bij de in de Fiscale Agenda voorgestelde verschuiving van directe naar indirecte belastingen.

4.3 Zwakke plekken

Het dunkt mij dat voor multinationale concerns coördinatie en/of harmonisatie de enige bevredigende oplossing is voor het opruimen van bestaande vennootschapsbelastingobstakels in de interne markt. Dat geldt ook voor het midden- en kleinbedrijf dat in meerdere lidstaten actief is (of wil worden).⁶² Naast allerlei technische schoonheidsfoutjes (die vermoedelijk in de onderhandelingsfase zullen worden opgeruimd), heeft het voorgestelde CCCTB-stelsel naar mijn mening twee zwakke systeemonderdelen. Daarvoor moet in mijn optiek een oplossing worden gevonden vóórdat het stelsel wordt ingevoerd.

Het eerste zwakke element is de optionaliteit op grond waarvan het CCCTB-stelsel alleen van toepassing is als de belastingplichtige er zelf voor kiest. Hierdoor dreigen de schatkisten van de lidstaten alleen de kwade kansen toegespeeld te krijgen omdat bedrijven alleen voor het CCCTB-stelsel zullen kiezen als zij er per saldo voordeel bij hebben. Ik pleit er dan ook voor om het systeem verplicht te maken.

“Die verplichte deling zal bepaald geen prikkel vormen om de bronheffing in stand te laten”

⁶¹ Zie par. 5.1 (*Impact of the policy options on the size of taxable bases*) van de effectbeoordeling (SEC(2011) 315/2 alsmede de Kamerstukken II 2011/12, 32 728, nr. 5, p. 4.

⁶² De CCCTB is dan ook uitdrukkelijk ook voor het MKB bedoeld.

De tweede zwakke schakel in het systeem is het feit dat alléén de vennootschapsbelasting wordt geharmoniseerd en niet de door de lidstaten geheven bronheffingen op betaalde dividenden, rentebedragen en royalty's door groepsonderdelen aan in derden landen gevestigde partijen. Lidstaten blijven soeverein om in overeenstemming met de door hen gesloten belastingverdragen deze zogenoemde *outbound*-betalingen aan een bronbelasting te onderwerpen. Opmerkelijk genoeg wordt in het voorgestelde CCCTB-stelsel wél aan lidstaten de verplichting opgelegd om een eventueel door hen geheven bronheffing op een rente- of royaltybetaling door een groeps-onderdeel, vervolgens te delen met de overige lidstaten waarin de groep actief is (en wel conform de verdeelsleutel).⁶³ Dit systeem kan mijns inziens niet anders dan leiden tot een *rat race to the bottom* met als (onwenselijk) eindresultaat dat in Europa geen bronbelasting meer wordt geheven in relatie tot derde landen. Vanwege het verbod op bronheffingen op intragroepstransacties (art. 60 CCCTB-voorstel) zal het dividend, royalty of rente veelal uiteindelijk via een lidstaat zonder bronheffing Europa uitgaan. Voor zover er wel bronheffing wordt geheven op betaalde royalty- of rentebedragen, moet een lidstaat de opbrengst delen met andere lidstaten. Die verplichte deling zal bepaald geen prikkel vormen om de bronheffing in stand te laten.⁶⁴ Hoewel soms anders wordt betoogd, zie ik het ontbreken van bronheffingen op betalingen vanuit de EU naar derde landen niet als een instrument ter versterking van het Europese CCCTB-vestigingsklimaat. Veelal zal het voordeel immers terechtkomen in de schatkist van een derde land omdat er geen verrekening hoeft te worden geheven.

4.4 Harmonisatie zonder consolidatie

De invoering van het voorgestelde CCCTB-stelsel zou een brug te ver kunnen zijn. In plaats daarvan zou een CCTB kunnen worden overwogen, dat wil zeggen zonder consolidatie-element.⁶⁵ Mogelijk functioneert een CCTB dan als een tijdelijk tussenstation, waarna de verschillende systemen aan elkaar worden geknoopt via consolidatie. Los van deze tussenstationfunctie, rijst de vraag wat de doelstellingen van een (optionele of verplichte) CCTB overigens kunnen zijn. Feit is dat de doelstellingen van de CCCTB niet kunnen worden gehaald met systeem waarin het consolidatie-element ontbreekt (zie

⁶³ Zie art. 77 CCCTB-voorstel. Deze omslag zou redelijk zijn omdat de rente- en royaltybetaling de geconsolideerde winst heeft verlaagd: zie par. 18 van de pre-ambule.

⁶⁴ Zie ook S.R. Pancham, 'CCCTB en bronbelastingen', WFR 2011/6927, onderdeel 3.2.3.

⁶⁵ Zie ook S.C.W. Douma, "Europese fiscale harmonisatie", NTFR 2011/2651 en S.A.W.J. Strik, "Hoe staat het er voor met de CCCTB?", LOf-magazine 2011, p. 90-91.

onderdeel 4.1). Onder invloed van de financiële crisis lijkt er echter voldoende draagvlak voor een compleet nieuwe doelstelling, te weten het eens en voor altijd voorkomen van schadelijke belastingconcurrentie. Een verplichte CCTB – al dan niet met tariefsharmonisatie – is hiervoor nodig. Ik geef toe dat deze doelstelling op het Europees politieke terrein nog niet veelvuldig is geuit, maar toch ligt die doelstelling mijns inziens voor de hand. De voortgaande belastingconcurrentie waarbij lidstaten via aantrekkelijke regimes belastingopbrengst van elkaar proberen *af te pakken* staat immers op gespannen voet met het verstrekken van financiële steun aan elkaar in tijden van crisis. Het is dan ook niet verwonderlijk dat in het Groenboek van de Duits/Franse samenwerking met betrekking tot convergentiepunten bij de belastingheffing van ondernemingen, het volgende wordt opgemerkt over de beoogde afstemming van beide VPB-stelsels: “Sie ist vor allem wichtiges Signal gegen einen ökonomisch schädlichen Wettlauf der Steuersysteme in Europa.”⁶⁶ Met dit groenboek, dat de totstandkoming van de CCCTB beoogt te ondersteunen, lijken Duitsland en Frankrijk overigens een zware stempel te drukken op het harmonisatieproces.

⁶⁶ Grünbuch der Deutsch-Französischen Zusammenarbeit Konvergenzpunkte bei der Unternehmensbesteuerung, Februar 2012, p. 4.

5 Afsluiting

De vennootschapsbelasting zal vermoedelijk – in termen van Verburg – nimmer als een rustig bezit kunnen worden beschouwd.⁶⁷ De door het kabinet nagestreefde rust en duidelijkheid op het gebied van de vennootschapsbelasting heeft dan ook een hoog struisvogelpolitiekgehalte. Handhaving van de status quo doet naar mijn mening geen recht aan het labirint dat de vennootschapsbelasting is geworden voor kleine en middelgrote vennootschappen, de aanstaande vereenvoudiging en flexibilisering van het bv-recht en de onder invloed van de financiële crisis urgenter geworden harmonisatie van de vennootschapsbelasting. Op alle drie de fronten heb ik beleidsopties geschetst, waarvan ik hoop dat ze onderwerp worden van een grondig politiek debat.

⁶⁷ J. Verburg, *Vennootschapsbelasting (Fiscale Hand- en Studietoeken)*, Deventer: Kluwer 2000, p. 32.